

TURYSTYCZNY SZLAK PATRIOTYCZNY „POLSKI WALCZĄCEJ”¹

Ziemie powiatu legionowskiego były świadkiem zmagania Polaków o niepodległość w czasach napoleońskich i w latach powstańczych zrywów: listopadowego 1830 r. i styczniowego 1863 r. Tu toczyły się walki I wojny światowej, bitwa warszawska 1920 r. i wojna obronna 1939 r. Tu działała Armia Krajowa, a Legionowo było drugim i jedynym poza stolicą miastem, w którym wybuchło Powstanie Warszawskie 1944 r. W latach 1980-90 na tym terenie skutecznie działała NSZZ „Solidarność”.

Środowisko kombatanatów Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w Legionowie wystąpiło z inicjatywą skatalogowania i opisanie miejsc związanych ze wspomnianymi wyżej wydarzeniami historycznymi na terenie powiatu legionowskiego. W oparciu o tę inicjatywę narodził się pomysł wytyczenia turystycznego szlaku patriotycznego „Polski Walczącej”.

Dzięki zaangażowaniu samorządu powiatu legionowskiego uzyskano niezbędne środki finansowe i w oparciu o wiedzę regionalistów i zasoby Muzeum Historycznego w Legionowie sporządzono ekspertyzę 78 miejsc i obiektów związanych z walką o wolność i suwerenność Polski oraz wytyczono i oznakowano 3 odcinki szlaku o łącznej długości ok. 140 km: czarny, zielony i czerwony na terenach gmin Jabłonna, Nieporęt, Serock i Wieliszew.

Analogiczny projekt zrealizowało miasto Legionowo, na terenie którego znajdują się także 3 odcinki szlaku o łącznej długości ok. 31 km, prowadzące po 28 miejscach pamięci.

Są to szlaki piesze, z możliwością przejazdu rowerem. Ze względu na korzystny układ dróg lokalnych i komunikacji publicznej w powiecie legionowskim i samym Legionowie, możliwe jest zwiedzanie szlaku Polski Walczącej odcinkami dostosowanymi do potrzeb i możliwości każdej grupy wiekowej.

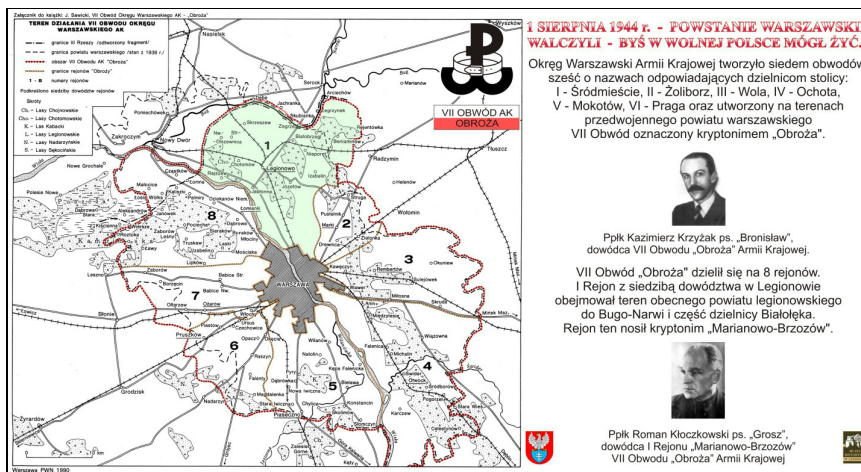
Na piękną, pouczającą przygodę z historią miasta i powiatu legionowskiego serdecznie Państwa zapraszają organizatorzy turystycznego szlaku patriotycznego „Polski Walczącej”.

Więcej informacji na:

www.szlak.powiat-legionowski.pl oraz <https://legionowo.pl/pl/a/szlak-turystyczny-polski-walczacej>

POLSKIE PAŃSTWO PODZIEMNE W REJONIE LEGIONOWSKIM²

W celu zorganizowania pracy konspiracyjnej, teren Polski został podzielony na okręgi, obwody i rejony. Konspiracyjny pułk Legionowo, występujący pod kryptonimem: „I Rejon Marianowo-Brzozów”, wchodził, jako jeden z ośmiu rejonów, w skład okółowarszawskiej dywizji o kryptonimie „Obroza” stanowiącej siódmy obwód Okręgu Warszawskiego Armii Krajowej. Dowództwo pułku mieściło się w Legionowie.

¹ Ze wstępu do przewodników po Turystycznym szlaku patriotycznym „Polski Walczącej” na terenie Legionowa i powiatu legionowskiego

² Wyboru informacji dokonał Wojciech Jeute na podstawie:

- Jacek Z. Sawicki - „Obroza” w konspiracji i Powstaniu Warszawskim, Bellona, Warszawa 2002
- Andrzej Paszkowski – Walczyli za wolność, Koło nr 1 ŚZZAK w Legionowie, Legionowo 1977
- Bronisława Romanowska-Mazur – Czas próby, historia legionowskich Kolumbów, Muzeum Historyczne w Legionowie, Legionowo 2014
- Zygmunt Duchnowski – „Pluton 709 w konspiracji i walce (X 1939 – IX 1944)”, Legionowo 2014
- Materiały udostępnione przez Muzeum Historyczne w Legionowie do celów „Gry Edukacyjnej” organizowanej na szlaku „Polski Walczącej”

4
Wojna 1939-1945

KOMENDANT I REJONU (PUŁK)
ppłk Roman Kłockowski „Grosz”

SZTAB PUŁKU
ppłk Edward Gierlach „Jagi”

- ref. organizacyjny
ppor. Edward Hermaszewski „Dąbrowa”
- ref. wysłania i kwaterowania
Szefostwo Główny „Sęp”
Jan Korybala „Jagi”
- ref. zapasowa
ppłk Edward Gierlach „Jagi”
- ref. kwaterowniczej
Lieutenant Gierlach „Jagi”
- ref. dydaktycznej
Szefostwo Trybuna „Apokryf”
- ref. zapasowej
Jagi Parulski „Chocimierz”
- ref. służby zdrowia, sanitary
ppłk Jan Tomasz „Trybuna” „Apokryf”
„Jagi”
- ref. łączności
Szefostwo Trybuna „Jagi”
- ref. dydaktycznej
Szefostwo Trybuna „Jagi”
- ref. gospodarczej
Wojciech Gierlach, Wojciech Pacyński
- ref. dydaktycznej
ppłk Jan Tomasz „Trybuna” „Apokryf”

WOJSKOWA A SŁUŻBA
KORNET
Stanisława Olechowska „Sława”

KASRA OBYWATELSKA
Szefostwo Trybuna „Jagi”
Jagi Sławiński „Jagi”

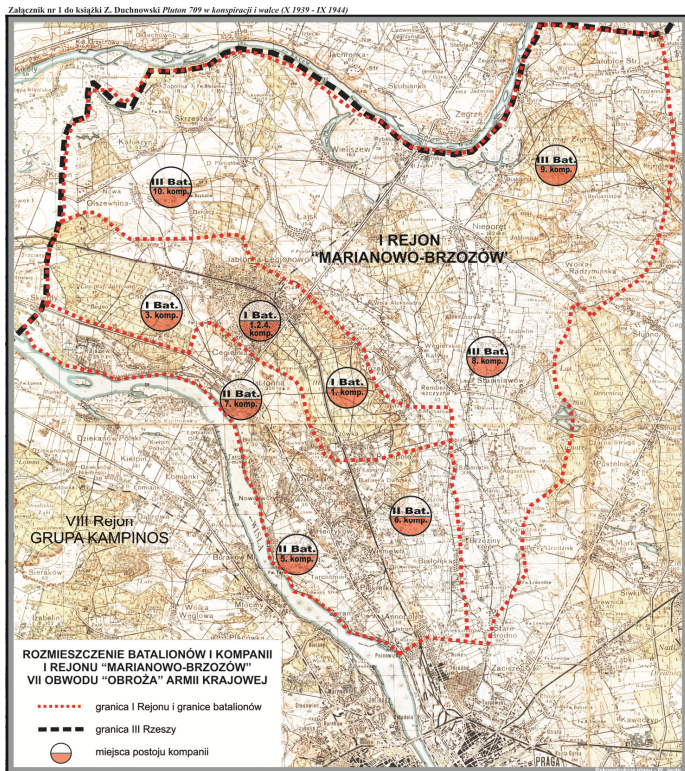
WOJSKOWA A SŁUŻBA
UCHRONY POWSTANIA
Edward Olechowski „Sława”

BATALION I – Legionowo
ppłk Stanisław Szepietowski „Jagi”

KOMP. 1	KOMP. 2	KOMP. 3	KOMP. 4
ppłk 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 7			

Oddziały liniowe I Rejonu grupowały się w trzech batalionach:

1. batalion Legionowo, pod dowództwem por./kpt. rez. Bolesława Szymkiewicza „Znicza”, w składzie czterech kompanii (dwunastu plutonów), obejmował tereny Legionowa, Chotomowa, Choszczówki, Michałowa, Grabiny i okolic,
2. batalion Jabłonna, pod dowództwem por. sł. st. Dymitra Slizienia „Dębienia” „Silwy”, w składzie trzech kompanii (dziewięciu plutonów), obejmował tereny Jabłonna, Bukowa, Dąbrówki, Henrykowa, Płud, Białoleki, Żerania i okolic;
3. batalion Nieporęt, pod dowództwem por. rez. Bronisława Tokaja „Bogdana” w składzie trzech kompanii (dwunastu plutonów), obejmował tereny Nieporętu, Białobrzegów, Rembelszczyzny, Stanisławowa, Izabelina i okolic.

Przy poszczególnych batalionach występowały grupy ODB, oddziały WSK, WSOP i Kob.

Przy pierwszym batalionie grupa ODB dowodzona przez ppor. Waldemara Wyszowskiego „Korwina” osłaniała pracę radiostacji KG AK na terenie I rejonu (nadawano 2-3 razy w tygodniu), a także transporty broni i do akcji wymierzone przeciwko instytucjom i przedsiębiorstwom pracującym dla okupanta. Przy drugim batalionie działała grupa ppor. rez. Stefana Ziemińskiego „Soplicy”, używana do akcji rozbrojeniowych, sabotażowych, dywersyjnych i osłony transportów broni. Przy trzecim występowała grupa ppor. Zygmunta Mireckiego „Zima”, przeznaczona do zadań specjalnych, związanych z organizowaniem odbioru ludzi i sprzętu ze zrzutów lotniczych. Do sierpnia 1944 r. łączna ilość akcji sabotażowo-dywersyjnych w I Rejonie wyniosła ponad 60, nie licząc akcji osłonowych (radia i zrzutów). Między innymi we wszystkich gminach rejonu dokonano ataków na urzędy gminne, gdzie zniszczono listy kontrybucji niemieckich nałożonych na ludność polską. Oddział saperów pod dowództwem kapitana Józefa Parońskiego ps. „Chevrolet” prowadził szkolenie grup dywersji oraz dokonywał prób materiałów minerskich ze zrzutów.

Na terenie I rejonu podobnie jak w całym obwodzie „Obroza” działały w latach 1942–1944 cztery typy szkół wojskowych³. Były to: Szkoła Podchorążych Rezerwy Piechoty, Szkoła Podoficerska, Szkoła Młodszych Dowódców i Szkoła Partyzanta.

- **Szkoła Podchorążych Rezerwy Piechoty** realizowała program szkolenia według zakresu przedwojennych szkół tego typu, uzupełnionego taktyką walk partyzanckich i dywersji. Szkołę tę ukończyło 35 elewów podchorążych.
- **Szkoła Podoficerska** przygotowywała osoby nie posiadające pełnego średniego wykształcenia do objęcia stanowisk podoficerskich. W I rejonie szkołę tego typu ukończyło 5 elewów.
- **Szkoła Młodszych Dowódców**, podobnie jak Szkoła Podoficerska, przygotowywała kadre do obejmowania stanowisk w plutonach przez osoby nie posiadających pełnego średniego wykształcenia. Szkołę ukończyło 11 elewów.
- **Kursy Szkoły Partyzanta** organizowano od drugiej połowy 1943 r. Miały one na celu przygotowanie dowódców małych zespołów partyzanckich (sekcji) i stanowiły zaplecze dla kandydatów do szkolenia wyższego stopnia. Nauka trwała trzy miesiące i podzielona była na dwa zasadnicze etapy. Pierwszy, trwający dwa miesiące, miał na celu przeszkolenie indywidualne. Drugi, miesięczny przygotowywał do samodzielnego prowadzenia walk partyzanckich i dywersyjnych. W okresie od sierpnia 1943 do sierpnia 1944 r. kursy ukończyło 304 elewów

I REJON VII OBWODU AK
MARIANOWO-BRZÓZÓW

SZKOLENIE WOJSKOWE

W I Rejonie, podobnie jak w całym Obwodzie „Obroza”, działały w latach 1942–1944 tajne szkoły wojskowe. Szkołę Podchorążych ukończyło 35 elewów, Szkołę Podoficerską 5, Szkołę Młodszych Dowódców 11, zaś organizowane w plutonach kursy Szkoły Partyzanta ukończyło 304 elewów.

Podchorążowie na tle patriotycznej dekoracji w dniu 15 sierpnia 1943 r.
Od lewej: Ireneusz Szadkowski „Nałęcz”, NN, Jerzy Frankowski „Hermes”,
szef wyszkolenia Edward Dietrich „Ralf”, Ludwik Schmidt „Rabczyk”,
Edward Leszczyński „Jaksa”, Marian Zwoliński „Marek” i Tadeusz Mroziewicz „Robak”.

Przysięga żołnierza Armii Krajowej:

„W obliczu Boga Wszechmogącego
i Najświętszej Marii Panny Królowej Korony Polskiej,
kładę ręce swe na ten Święty Krzyż,
znak męki i zbawienia i przysięgam:
być wiernym Ojczyźnie mej, Rzeczypospolitej Polskiej
stać nieugięcie na straży Jej honoru
i o wyzwolenie z niewoli walczyć
ze wszystkich sił aż do ofiary mego życia.
Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej
i rozkazom Naczelnego Wodza
oraz wyznaczonemu przezeń Dowódcy Armii Krajowej
będę bezwzględnie posłuszny,
a tajemnicę niezłomnie dochowam,
cokolwiek by mnie spotkać miało”.

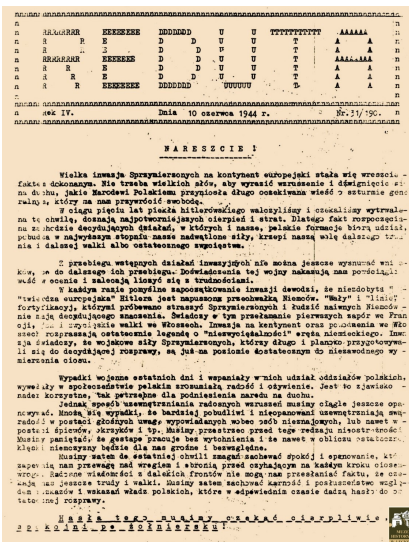
(za: Jacek Z. Sawicki „Obroza”, Warszawa 2002)

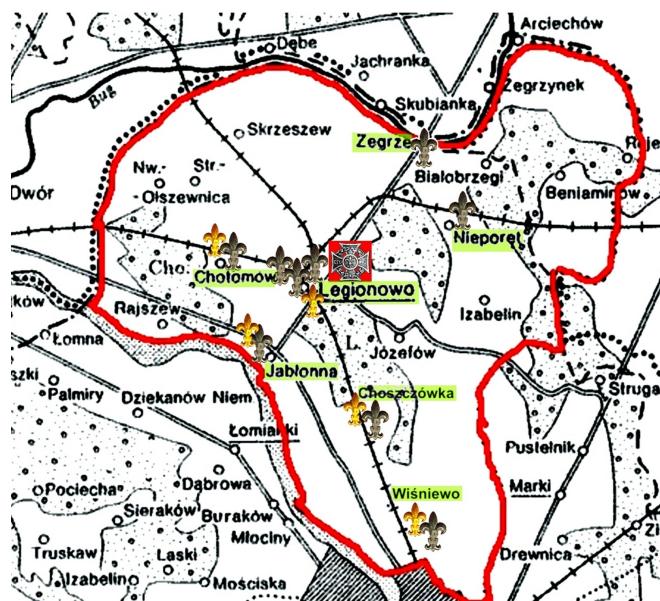
³ Dietrich E., Litwiniak F., *Szkolenia i szkoły wojskowe w I Rejonie Marianowo-Brzozów VII Obwodu AK Obroza Okr. Warszawskiego*, Legionowo, 2004.

W ramach struktur Polskiego Państwa Podziemnego na terenach I Rejonu działały:

- **Tajna drukarnia i kolportaż prasy podziemnej.** Ppor. Mieczysław Smerek „Czcibor”, „Pisarz M” prowadził działalność wydawniczą opartą na nasłuchu radiowym, z reguły prowadzonym nocą, ze względu na łatwiejszy odbiór komunikatów. Przez cały okres okupacji „Czcibor” pracował w Banku Gospodarstwa Krajowego i codziennie dojeżdżał do Warszawy. W drodze powrotnej przywoził do Legionowa konspiracyjną prasę centralną, a także papier dla redagowanej przez siebie prasy lokalnej. Z nasłuchu radiowego powstawały materiały do redagowania miejscowej prasy konspiracyjnej. Należały do nich: „Ostatnie Wiadomości” (tygodnik), „Reduta” (wychodząca w latach 1941-1944 dwa razy w tygodniu w nakładzie dochodzącym do 1000 egzemplarzy!), „Drużyna” (w latach 1943-1944 pismo wychodzące nieregularnie o charakterze instruktażowym dla szkolenia wojskowego) oraz „Dodatek Literacki” (dodatek specjalny od 1943 roku do „Reduty”), ilustrowany przez grafika z Warszawy. Nadto codziennie opracowywany był komunikat informacyjny dla dowództwa I rejonu.

- **Hufiec „Szarych Szeregów”** o kryptonimie „Rój Tom”. Hufiec ten w połowie 1944 r. liczył 232 harcerzy zorganizowanych w 9 drużynach męskich i 93 harcerki w 5 drużynach żeńskich. Do tego stanu należy doliczyć 24 harcerzy starszych (Grup Szturmowych), którzy ze względu na wysoki stopień wyszkolenia wojskowego zostali przeniesieni z rejonu „Marianowo-Brzozów” do warszawskiego batalionu „Parasol”, w którym stanowili oddzielny 2. pluton II kompanii. Komendantem „Roju-Tom” był phm. kpr. pchor. Ludwik Schmidt „Rabczyk”. Podobnie jak w Warszawie, do zadań harcerzy młodszych należały służby pomocnicze, w tym łączność; kolportaż prasy podziemnej i tzw. „mały sabotaż”. Starsi, po szkoleniu wojskowym, brali udział w akcjach wywiadu wojskowego i w akcjach dywersyjnych. Po wybuchu Powstania Warszawskiego walczyli w regularnych oddziałach powstańczych. Do zadań harcerek należały: służba wychowawcza, opieka nad młodzieżą i dziećmi, służba kurierek i łączniczek, sanitariuszek (tworzyły zespoły sanitarne w szpitalach polowych) i kolporterek prasy podziemnej.

Drużyny Szarych Szeregów "Roju-Tom"

- **Tajne gimnazjum i liceum** realizujące nauczanie młodzieży w zakresie zakazanym przez okupanta (np. literatura polska, historia Polski, geografia Polski i inne). W Legionowie, w oficjalnie działającej Gminnej Szkole Handlowej nauczanie prowadzono dwutorowo: jako oficjalną szkołę handlową i jako tajne gimnazjum i liceum. Wszyscy nauczyciele i pracownicy szkoły byli członkami Tajnej Organizacji Nauczycielskiej (TON), a wielu było żołnierzami AK. Dyrektorem placówki był ppor. Jerzy Siwiński „Dąb”, zastępca komendanta Kadry Obywatelskiej w sztabie rejonu AK. Tajne nauczanie w tej szkole objęło w latach szkolnych: 40/41 – 45 uczniów, 41/42 – 95 uczniów, 42/43 – 155 uczniów, 43/44 – 250 uczniów i uczennic. Po wojnie zachowane protokoły stały się podstawą do wydania zaświadczenia o ukończeniu w tajnym gimnazjum lub liceum danej klasy, co dawało możliwość przystąpienia do egzaminu maturalnego (w zakresie zawodowym lub ogólnokształcącym) lub kontynuacji nauki w dowolnie wybranym kierunku.

Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej z dnia 1.7.1944													
Lp.	L.kab.	Nazwa	Wzrost	Waga	Temperatura	Puls	Ciepota	Ciężar	Prężność	Siła	Wytrzymałość	Wytrzymałość	Wytrzymałość
1.	1/277	Janina Kowalska	1.60	55	37.2	70	36.8	55	12	10	10	10	10
2.	2/211	Bolesława Kowalska	1.55	50	37.1	68	36.7	50	11	9	9	9	9
3.	3/330	Bolesława Kowalska	1.55	50	37.1	68	36.7	50	11	9	9	9	9
4.	4/279	Anna Kowalska	1.50	45	37.0	65	36.6	45	10	8	8	8	8

- **Konspiracyjna służba zdrowia.** Dla funkcjonowania Polskiego Państwa Podziemnego bardzo ważną sprawą było posiadanie bezpiecznego zaplecza medycznego. Wiele wysiłku wkładano w to, by kierownikami oficjalnie działających szpitali byli zaprzysiężeni żołnierze AK, a personel medyczny i pomocniczy był godzien zaufania. Tak też było i w Legionowie, gdzie ordynatorem i kierownikiem szpitala gminnego władze niemieckie (niczego nie podejrzewając) mianowały kolejno: komendanta I Rejonu AK, mjr. dr. med. Franciszka Amałowicza ps. „Tatar”, a po jego przeniesieniu do innego rejonu, mjr. lek. Tadeusza Frydrychowicza ps. „Zdzidna”, oficera sztabu I Rejonu. Przełożoną personelu pielęgniarskiego w szpitalu była zakonnica, s. Melania Mazurowska, pielęgniarka dyplomowana, anestezjolog. Zaprzysiężona w AK prowadziła szkolenia sanitarne.

Szpital gminny przy ul. A. Mickiewicza w czasach wojny
(obecnie Muzeum Historyczne w Legionowie)

Łączny stan zaprzysiężonych uczestników konspiracji I Rejonu wynosił przed wybuchem Powstania Warszawskiego ponad 2300 żołnierzy w oddziałach liniowych i służbach pomocniczych.

POWSTANIE WARSZAWSKIE 1944 r. W REJONIE LEGIONOWSKIM

Legionowo było drugim i jedynym poza Warszawą miastem, w którym ogłoszono wybuch Powstania Warszawskiego.

W ostatniej dekadzie lipca 1944 r., w związku ze zbliżającym się frontem wschodnim, okupant rozpoczął ewakuację swych urzędów oraz przemieszczanie wojsk. W oddziałach AK zarządzono stan pogotowia, obejmujący wszystkich żołnierzy oraz harcerzy z Grup Szturmowych.

Pod koniec lipca, wobec opuszczenia koszar przez wojska niemieckie, przeprowadzono ich penetrację zdobywając broń i wyposażenie oraz żywność. Żołnierze I batalionu por. rez. Bolesława Szymkiewicza ps. „Znicz” w lesie Bagno rozbili konny patrol „własowców”, których oddział dokonywał ciągłych grabieży w okolicy. W tym samym czasie organizowano zasadzki na niemieckie samochody transportowe na szosie. Jabłonna - Nowy Dwór. W okolicy Rajszewa zdobyto broń.

30 lipca 1944 roku ODB ppor. Zygmunta Mireckiego ps. „Zim” zlikwidował załogę niemiecką obozu w Beniaminowie, wyzwalaając przetrzymywanych tam kilka tysięcy jeńców z frontu wschodniego.

Rozkaz o rozpoczęciu Powstania dotarł do dowódcy I Rejonu ppłk. st. st. Romana Kłockowskiego ps. „Grosz” tuż przed godziną 17-tą w dniu 1-go sierpnia. W *Godzinie „W”* pułk „Marianowo-Brzozów” otrzymał zadanie opanowania Jabłonna, Legionowa i Zegrza oraz zamknięcia dróg prowadzących w kierunku Warszawy i Modlina.

Oddziały I batalionu por. „Znicza” zniszczyły niemieckie warsztaty „Stralo” na Bukowcu i zajęły stanowiska przy szosie Legionowo-Struga, zamykając ją barykadą. Wydzielony pluton drugiej kompanii zamknął szosę Legionowo-Zegrze podejmując walkę z nadjeżdżającymi tą szosą czołgami. Walkę z czołgami podjął również pluton 709 pod dowództwem st. bosmana Aleksandra Gierymskiego ps. „Fala” ze stanowisk zajętych przy szosie Jabłonna-Zegrze w rejonie ulicy Sowińskiego. W czasie walk z czołgami dywizji pancernej SS „Hermann Goering” w dniu 2 sierpnia jeden z czołgów został zniszczony, a szosa na pewien czas zablokowana. Tego dnia, podczas walk zginęli harcerze-łącznicy Szarych Szeregów: strzelec Zenon Kałamaja ps. „Zienko”, strzelec Sławomir Klejment ps. „Huragan”, strzelec Zbigniew Zakrzewski ps. „Arab”.

W tym czasie działały już, pod nadzorem szefa służby sanitarnej mjr. st. Tadeusza Frydrychowicza ps. „Zdzidna”, powstańcze szpitale polowe w Legionowie przy ulicy Mickiewicza 25 i Krasińskiego 26 oraz punkty sanitarne w Chotomowie i Nieporęcie.

1 sierpnia, na granicy Legionowo - Chotomów patrol saperów st. sierż. sap. Stanisława Czamackiego ps. „Czort”, spowodował wykoślenie niemieckiego pociągu wojskowego. Teren wokół pociągu opanowali powstańcy skutecznie blokując linię kolejową. 2 sierpnia Niemcy bezskutecznie usiłowali odzyskać panowanie nad torami. 3-go sierpnia doszło do wzmożonej walki z wrogiem 3. kompanii I-go batalionu, dowodzonej przez ppor. rez. Stefana Krasińskiego ps. „Kacper”. Po ewakuacji żołnierzy niemieckich z rozbitego pociągu, w rejon starcia przybyły znaczne oddziały Niemców. Natarcie nieprzyjaciela, wsparte ogniem pociągu pancernego spowodowały straty wśród powstańców. Zginęli: d-ca kompanii ppor. „Kacper”, kpr. pchor. Eligiusz Gierymski „Grom”, strzelcy – Michał Wójcik „Omar”, Antoni Grabowski, Jan Jabłoński, Marian Murawski oraz łączniczka Henryka Narostkówna. Ranni zostali m. in. dowódcy plutonów ppor. rez. Zygmunt Dąbrowski „Błyskawica” i podch. Ludwik Schmidt „Rabczyk”. Dodatkowo ściągnięte posiłki powstańcze powstrzymały napór nieprzyjaciela. Do akcji dołączył 706 pluton 2 kompanii pod dowództwem ppor. Jana Kalisiaka ps. „Mister”. Było to najpoważniejsze starcie w I rejonie. Powstańcy stoczyli walkę z wojskiem niemieckim wspartym przez pociąg opancerzony, rozciągniętym tyralierą na długości paru kilometrów od Olszewnicy do lasu Bagno. Przez prawie trzy doby linia kolejowa łącząca Modlin z Warszawą była sparaliżowana.

W tym czasie oddziały III-go batalionu por. rez. Bronisława Tokaja „Bogdana” prowadziły walki na terenach lasów nieporęckich z oddziałami niemieckimi pacyfikującymi teren. Wcześniej zniszczono skład paliwa w Zegrzu, ponosząc straty w zabitych i rannych oraz wziętych do niewoli, których na miejscu Niemcy rozstrzelali. Batalion wykonywał także akcje dywersyjne, niszcząc linie telekomunikacyjne w rejonie Józefowa - Grabiny.

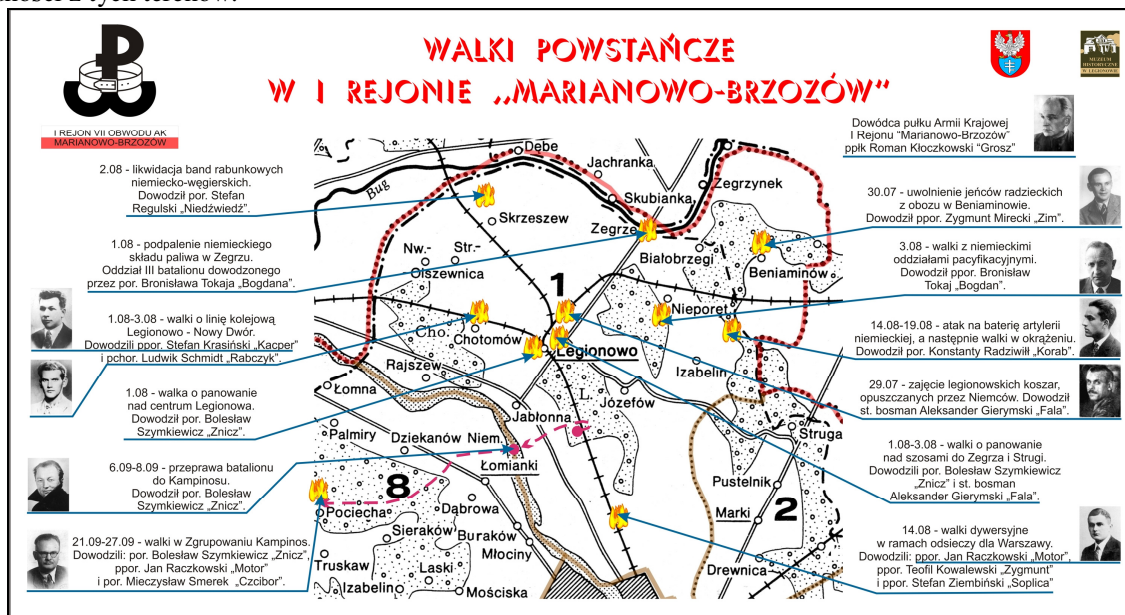
Wobec rosnącej przewagi sił niemieckich oraz w trosce o ochronę ludności przed działaniami odwetowymi, w dniu 4 sierpnia dowódca I Rejonu wycofał powstańców z Legionowa i Chotomowa. Część powstańców zdemobilizowano i odesłano do domów, a z pozostałych został utworzony batalion pod dowództwem por. „Znicza”. Składał się on z trzech skadrowanych kompanii i liczył ok. 300-stu żołnierzy wystarczająco uzbrojonych. Po potyczce w rejonie Rembelszczyzny w dniu 13 sierpnia, wobec działań na terenie przyfrontowym, nasyconym licznymi jednostkami Wehrmachtu, podjęto decyzję o przejściu do konspiracji.

Około połowy sierpnia, działający na terenie lasów nieporęckich 30-sto osobowy oddział por. rez. Konstantego Radziwiłła „Koraba” został otoczony przez Niemców. Wszyscy żołnierze, poza dowódcą, zostali natychmiast rozstrzelani. Dowódca, por. „Korab” wzięty do niewoli, był męczony i został rozstrzelany w forcie Zegrze w połowie września.

W tym czasie w Legionowie został aresztowany i rozstrzelany przez Niemców kapelan I-go Rejonu ksiądz Wacław Szelenbaum „Bonus”.

W następnych dniach dotarł do dowódcy 1-go Rejonu rozkaz Komendanta A K generała Tadeusza Komorowskiego „Bora” z wezwaniem do przyścia z pomocą Warszawie. Ponieważ, po dokonanych rozeznaniu, wysłanie oddziałów do Warszawy okazało się niemożliwe, postanowiono przeprowadzić działania zbrojne na wybranym odcinku, osłabiające napór Niemców na Warszawę. Działania bojowe, o charakterze paralizującym nieprzyjaciela, na kierunkach Warszawa-Praga, Targówek, Pelcowizna, Kanał Żerański dały w rezultacie ostrzelanie i wykolejenie pociągów, ostrzelanie dworca i stanowisk nieprzyjaciela w kilku rejonach, dewastację warsztatów kolejowych i warsztatów „Stralo” oraz zniszczenie bazy paliw i linii łączności. Wyniki akcji były istotne, ale mniejsze od założonych. Po wykonanych akcjach oddziały wróciły do konspiracji.

Wobec zagrożenia przez Niemców, że w przypadku ponowienia działań zbrojnych przez AK zostaną wobec miejscowej ludności zastosowane represje łącznie z rozstrzeliwaniem zakładników, działalność bojowa Rejonu została zahamowana. Równocześnie Niemcy rozpoczęli masowe wysiedlanie ludności z tych terenów.

Od początku powstania I Rejon utrzymywał kontakt z dowództwem Zgrupowania Kampinos. Tamtejsza baza radiowa posiadała na terenie Legionowa składnicę meldunkową, z którą utrzymywała łączność. Ppłk. „Grosz” wobec niemożliwości prowadzenia dalszych działań bojowych na własnym terenie, zdecydował o wysłaniu do Puszczy Kampinoskiej dobrze uzbrojonego oddziału.

6 września przeprowadzona została koncentracja żołnierzy w lasach Choszczówki, gdzie sformowano ok. 200-osobowy oddział pod dowództwem por. rez. Bolesława Szymkiewicza - „Znicza”. Funkcję adiutanta objął ppor. rez. Mieczysław Smerek ps. „Czciwór”. Organizację przeprawy powierzono ppor. rez. Stefanowi Ziemińskiemu - „Soplicy”. Trwała ona dwie doby w okolicy Kępy Tarchomińskiej. 7 września oddział przedostał się na drugi brzeg Wisły, a następnie dotarł do dowództwa Zgrupowania.

W Zgrupowaniu Kampinos utworzony został III-ci batalion, w skład którego weszły oddziały legionowskie oraz kompania „Zemsta” batalionu „Pięść” zgrupowania „Radosław” z Warszawy. Batalion ten stoczył wiele potyczek. 21 września w zwycięskiej akcji oddziału legionowskiego pod wsią Polesie Nowe poległ: st. sierż. Ignacy Kutra „Gajowy”, kpr. podch. Bogdan Pogodziński „Wawrzyniec”, kpr. podch. Jan Pogodziński „Grzmot”, kpr. podch. Zbigniew Kiełkiewicz „Sławek”, st. strzelec Henryk Kalinowski „Harpagon”, plut. Stanisław Sosnowski „Wyga”, strz. Ryszard Kosek „Puchar”.

W wyniku niemieckiej operacji o kryptonimie „Sternschnuppe (Spadająca Gwiazda)”, przy użyciu piechoty, broni pancernej, artylerii i lotnictwa, Zgrupowanie Kampinos zostało rozbite. Obydwie walczące strony poniosły wysokie straty w zabitych i rannych. Po walce nieprzyjaciół dobijał rannych powstańców. Wielu powstańców dostało się do niewoli. Przy próbie ratowania swych żołnierzy poniósł śmierć por. rez. sap. Jan Raczkowski „Motor”. Obecne na polu walki oddziały węgierskie pomagały powstańcom w uwalnianiu bądź ucieczce.

Z rozbitków III-ciego batalionu sformowany został ok. 40-sto osobowy oddział, który pod dowództwem ppor. rez. Mieczysława Smereka „Czciwora” wyostał się z okrażeńia i przedostał się w Góry Świętokrzyskie. Wobec demobilizacji tamtejszych oddziałów szczątkowy oddział legionowskiego III-go batalionu został rozwiązany w połowie października 1944 r. Tak zakończyły się walki powstańcze pułku „Marianowo-Brzozów”.

Statystyka strat żołnierzy I Rejonu „Marianowo-Brzozów” przedstawia się następująco⁴:

☐	polegli na terenie rejonu w akcjach przed Powstaniem	7
☐	polegli w akcjach oddz. specjalnego KG AK „Pegaz – Parasol” przed Powstaniem	3
☐	zamordowani w wyniku terroru okupanta przed Powstaniem	18
☐	polegli w walkach Powstania na terenie rejonu	23
☐	polegli w walkach Powstania w Warszawie	8
☐	polegli w walkach powstańczych w zgrupowaniu „Kampinos”	29
☐	zamordowani przez okupanta po ustaniu walk powstańczych	42
☐	zamęczeni w gułagach sowieckich po wkroczeniu Armii Czerwonej	4

RAZEM		134

⁴ Ze względu na zniszczenia i braki w dokumentacji wojennej statystyka może być zaniżona